

4/2016

m ě s í c q u e e r h i s t o r i e

21 akcí ve 3 městech

Partneři: FF UK AFO Hlavní město Praha Městská část Praha 4
Iniciativa Inakost TJ Sokol Brno I Genderová studia FSS MU
Druhý domov NFA Kino Art Židovská obec Brno SVĚT HUB

Státní bezpečnost a perzekuce homosexuálů v 70. a 80. letech minulého století – Rudolf Vévoda

PÁ 1. 4., 18.00, Praha, FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 301
PÁ 15. 4., 18.00, Brno, FSS MU, Joštova 10, místnost P 21
SO 16. 4., 19.00, Olomouc, kavárna Druhý domov, Nábřeží 11

Komunistická tajná policie StB byla spolu s Veřejnou bezpečností (VB) součástí policejního aparátu minulého režimu – Sboru národní bezpečnosti (SNB). Přestože se „mravnostním deliktům“ věnovala Veřejná bezpečnost, její archiválie jsou dodnes obtížně dostupné. Státní bezpečnost vstupovala do hry tehdy, pokud se jí přestupky morálního charakteru jevily jako vhodný nástroj pro kompromitaci politického protivníka, nebo když jej nátlakem hodlala přimět ke spolupráci. K pramenům tohoto charakteru je potřeba přistupovat bez senzacitvosti a s respektem k oprávněným zájmům žijících osob. I ony však mohou posloužit k hlubšímu poznání minulosti.

PhDr. Rudolf Vévoda je historik, věnuje se novějším českým a polským dějinám. Vyučoval na Literární akademii Josefa Škvoreckého a na Masarykově a Karlově univerzitě. Je autorem řady odborných i popularizačních článků a spolueditorem sborníků *Polsko a Československo v roce 1968* (Praha 2006, s Petrem Blažkem a Lukaszem Kamińským) a *Média, kultura a náboženství* (Praha 2007, s Václavem Nekvapílem).

Imrich Matyáš, prvý slovenský teplý aktivista

– Jana Jablonická Zezulová

1. – 30. 4., 6.00 – 21.00, Brno, TJ Sokol Brno I, Kounicova 20
vernisáž PÁ 1. 4., 18.00, Brno, TJ Sokol Brno I, Kounicova 20

Putovní výstava přibližuje život, myšlenky a práci významného meziválečného a poválečného pracovníka československého hnutí sexuální menšin Imricha Matyáše (1896–1974), občanským povoláním úředníka sociální správy v Bratislavě. „Matyáš přispíval do prvního časopisu o právech homosexuální menšiny *Hlas sexuální menšiny*, publikoval, přednášel, oslovoval významné právníky a lékaře ve snaze získat je pro – jeho slovy „etický boj“. Byl aktivní v mnoha spolcích, přičemž ani v té době neskrýval, kým ve skutečnosti je. Jeho deníky a zápisky odkrýly život homosexuálů v meziválečné a poválečné republice, jejich příkoří, problémy se zákonem, sebevraždy či ztrátu práce a rodiny,“ říká autorka výstavy Jana Jablonická Zezulová. Hlavním pramenem, z něž čerpala, jsou Matyášovy rukopisy, které se nedávno vynořily z mnohaletého zapomnění. Jana Jablonická Zezulová v současné době připravuje publikaci o objevu těchto dokumentů a Matyášově činnosti.

Mgr. Jana Jablonická Zezulová vystudovala filozofii a historii na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Je členkou Iniciativy Inakost, slovenské zastřešující LGBT organizace, kde se věnuje expertní činnosti, výzkumu a vzdělávání. Za více než dvanáct let práce v nevládním a akademickém sektoru realizovala množství odborných i popularizačních projektů v oblasti rodové rovnosti a lidských práv žen a LGBTI lidí. Je mluvčí platformy Životné partnerstvo a iniciátorkou výzkumu dějin emancipace homosexuality na Slovensku.

„Město hříšné lásky“. Sonda do lesbického života v Prostějově ve 30. letech – Šárka Novotná

ÚT 5. 4., 19.00, Olomouc, kavárna Druhý domov, Nábřeží 11
ÚT 12. 4., 18.00, Praha, Centrum queer paměti, Na Strži 40

Na rozdíl od soudních procesů spojených s mužskou homosexualitou byly v období první republiky případy, kdy před soudem stanuly ve stejné záležitosti ženy, vzácné. Jedna z mimořádně zajímavých výjimek se odehrála na přelomu let 1933–1934 v Prostějově. Kvůli „smilstvu proti přirozenosti“ byla stíhána skupina dvou mužů a více než deseti žen. Většina z nich nakonec také skončila ve vězení. Přednáška se zaměří na příběh této skupiny a osudy některých protagonistek, jak je lze rekonstruovat na základě soudního spisu, i na mediální reprezentaci těchto událostí a aktivit leseb v Prostějově v dobovém tisku. Částečně se také věnuje některým dalším prostějovským případům spojeným s homosexualitou v tomto období.

Mgr. Šárka Novotná je doktorandkou Mediálních a kulturních studií Univerzity Palackého v Olomouci. Kromě historie LGBT komunity v Československu se věnuje např. i výzkumu reprezentace národnostních menšin v historickém tisku. Je členkou spolku Ollovo.

„Lesby byly opravdu velmi kruté“. Poznámky k homofobii, homosexualitě a transgresivní sexualitě během holokaustu – Anna Hájková

ST 6. 4., 18.00, Praha, Centrum queer paměti, Na Strži 40

Proč nebyly nikdy vyprávěny některé příběhy spojené se sexualitou obětí holokaustu, jako například příběhy leseb v terezínském ghettu? Současné bádání se staví kriticky k předpokladu, že sexuální násilí během holokaustu bylo pro oběti tak traumatizující, že je příliš bolestivé o něm vyprávět: způsoby, jak vzpomínají přeživší ženy na znásilnění, mohou být velmi různorodé. Sexualita navíc hraje ústřední roli v našich představách hrůz genocidy a sexuální násilí se často používá jako pornografický rámcový mechanismus líčení hrůz holokaustu (např. romány Arnošta Lustiga). Přednáška se bude věnovat průniku sexuality a násilí v holokaustu a vymazání některých sexualit z toho, co se stalo jeho kánonem. Prozkoumá, jak se z vyprávění o něm vytratili lesby a gayové, kteří byli deportováni jako Židé, homofobie společnosti obětí a prostituce. Přednáška si klade za cíl přispět k chápání sexuálního násilí, konsensu a normativní sexuality během holokaustu, jakož i politiky archivů holokaustu, a tím také reflektovat sexuality, jež byly z rozmanitých důvodů vnímány jako deviantní a urážlivé.

Dr. Anna Hájková je odbornou asistentkou moderní kontinentální historie na Univerzitě ve Warwicku (Velká Británie). Její knižní manuskript o terezínském ghettu byl odměněn cenami Irmy Rosenbergové a Herberta Steinera. V letech 2006–2009 byla spolueditorkou sborníku *Terezínské studie a dokumenty* a taktéž se podílela na editaci kolektivní monografie *Alltag im Holocaust: Jüdisches Leben im Großdeutschen Reich, 1941–1945*.

Vytvoříme společně muzeum - Společnost pro queer paměť

ČT 7. 4., 18.00, Praha, FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 300
SO 9. 4., 17.30, Brno, Queer knihovna STUDu, Bratislavská 31

Debata s členy Společnosti pro queer paměť o starých věcech, které končí v popelnici i se svým teplým příběhem. V Centru queer paměti vzniká sbírka dokumentující život LGBT lidí v českých zemích v minulosti. Už žádná stará knížka, fotka, plakát, výšivka, fotbalový míč, odznak, boa, vstupenka, milostný dopis či moták z vězení spojený s teplým životem nesmí skončit na smetišti! Zvažovali jste, že podobnou věc vyhodíte? Přineste ji raději na tuto akci. Budete-li chtít, povíte nám také, jaký příběh se k ní váže. Ukážeme vám, co ve sbírce máme, a společně se zamyslíme nad tím, jaké by takové budoucí muzeum mohlo být.

Fredy Hirsch und die Kinder des Holocaust. Die Geschichte eines vergessenen Helden aus Deutschland – Dirk Kämper

ST 13. 4., 18.00, Praha, FF UK, Jana Palacha 2, místnost 104 – tlumočeno do češtiny

Alfred Hirsch, narozený roku 1916 v Cáchách (Aachen), byl německý Žid a homosexuál. Po nástupu Hitlera k moci odchází do Prahy, kde se zapojuje do mládežnického sionistického hnutí a stane se hrdinou českých židovských dětí. Pro děti organizuje sportovní akce i v době, kdy už Židé žádné parky, hřiště ani sportoviště navštěvovat nesmí. Fredy věnuje péči těm, kterým se nepodařilo vystěhovat do Palestiny: nejprve v ghettu Terezín, kde se jako vedoucí domů mládeže snaží pro ty nejmladší deportované vytvořit podmínky relativně snesitelné po duševní i fyzické stránce, a později v rodinném táboře v Osvětimi-Birkenau. Dirk Kämper, autor monografie *Fredy Hirsch und die Kinder des Holocaust*, je nejlepším znalcem Fredyho osudu. „Fredy Hirsch už po příjezdu do Terezína provokoval mnohé členy židovského vedení, kteří se obávali paniky. Chtěl totiž maximálně informovat o reálném stavu věcí. Čím víc jsem se o Fredym dozvídal, tím víc jsem si uvědomoval, jak je jeho příběh důležitý pro historickou paměť nejen Čechů a Němců, ale i Židů a gayů. Homofobové označují gaye za zbabělé slabochy, avšak Fredy Hirsch byl nesmírně charakterní a silný hrdina. Zachránil spoustu lidí, především z českých zemí,“ říká Kämper. Přednáška bude doplněna obrazovým materiálem. Po besedě bude také možnost si knihu zakoupit.

Mag. Dirk Kämper vystudoval dějiny, dějiny architektury a germanistiku. Působí jako novinář a scénárista pro stanice ARD a ZDF, kde se specializuje na dějiny, vědu a kriminalistiku (pořady Tatort, Polizeiruf 110 atd.). Proslavil se i knihou *Kurt Landauer: Der Mann, der den FC Bayern erfand* o židovském tvůrci úspěchu slavného fotbalového týmu.

Bent (Sean Mathias, Velká Británie, 1997) – anglické znění, české titulky

ÚT 19. 4., 19.00, Praha, FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 301

Ještě na počátku druhé světové války měla berlínská dekadentní smetánka možnost scházet se v podzemních LGBT podnicích a kabaretech. Jejich návštěvníkem byl i gay Max, přelétavý hejsek, libující si v náhodných známostech, alkoholu a kokainu. Svoboda menšin ale měla brzy poznat sílu nacistické tyranie. Po střetu s gestapem utíká Max se svým přítelem do lesů. Brzy je ale chycen a převezen do koncentračního tábora Dachau. Díky židovskému

původu ale může na pruhovaných hadrech nosit „jen“ Davidovu žlutou hvězdu. V koncentračních táborech totiž homosexuálové, ocejchovaní růžovým trojúhelníkem, stáli na samém dně společenské hierarchie. Čekala je automatická smrt. I za ostatními dráty poznal Max cit a pochopil, pro co stojí za to žít. V komorním válečně-milostném dramatu režiséra Seana Mathiase excelují Clive Owen a Lothaire Bluteau, ve vedlejších rolích se mihnou Mick Jagger jako transvestitní zpěvačka Greta, Ian McKellen, Jude Law, Rachel Weiszová a další hvězdy. Snímek obdržel ceny na festivalech v Cannes a Gijónu.

Od hříchu k ohrožení veřejné mravnosti. Homosexualita na prahu moderny – Pavel Himl

ST 20. 4., 18.00, Praha, Centrum queer paměti, Na Strži 40
ČT 28. 4., 19.00, Olomouc, kavárna Druhý domov, Nábřeží 11

Zhruba na konci 18. století přestaly v Evropě za stejnopohlavní jednání hrozit hrdelní tresty. Na místo boha, kterého tyto akty měly pohoršovat, zvolna nastoupila nenáboženská „přirozenost“ a „veřejná mravnost“. Dá se zjednodušeně také říct, že exemplární drakonické tresty postupně nahrazovala – alespoň v přístupu veřejných autorit – plošná patologizace. V menší míře zůstaly i ty osvěcenské hlasy, které chtěly soukromé jednání, a tedy i „soukromou homosexualitu“ z trestních zákonů vyřadit. Cílem přednášky není zpochybnit pokrok, který v oblasti trestního práva v 18. století nastal, ale ukázat, jak se – s homosexualitou úzce spojená – představa nepřirozenosti na přelomu 18. a 19. století sekularizovala a jak její vliv nadále působil až do 20. století.

Doc. Pavel Himl vyučuje historii na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Zabývá se osvěcenskými počátky moderního státu a státní správy, mj. dějinami policie, okrajovými společenskými skupinami a populární kulturou v 17.–19. století.

Nebe v Osvětimí (Aaron Cohen, Mexiko, 2016) – host Aaron Cohen

ČT 21. 4., 15.00, Brno, kino Art, Cihlářská 19, malý sál – **světová premiéra**
NE 24. 4., Olomouc, v rámci programu AFO, místo a čas budou upřesněny
ST 27. 4., 19.00, Praha, FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 301

Vzhledem se podobal sochám antických atletů. Stál vzpřímeně a nacistů se nebál. Židovský homosexuální mladík Fredy Hirsch, který veškerou energii věnoval dětem. Uprostřed osvětimského pekla pro ně dokázal vybudovat ostrůvek lidskosti. Byl vybrán za vůdce povstání, avšak vlastní lidé ho uspali. Dožil se pouhých osmadvaceti let. Toto zachycují vzpomínky třinácti pamětníků v dokumentárním filmu, jenž vznikl na popud Bedřicha Steinera, českého emigranta v Mexiku. Vypráví příběh německého sionisty, sportovního instruktora a gaye, který před nacismem roku 1935 odešel do Československa, aby zde vedl mládež k tělesné zdatnosti. Pracoval pro židovskou tělovýchovnou jednotu Makabi v Ostravě, Brně a Praze a organizoval židovské skautské tábory v přírodě. Pomáhal s vystěhováním jiných do Palestiny, sám však zůstal v Praze, kde nadále cvičil na sportovišti Hagibor. Do Terezína odjel hned prvním transportem v prosinci 1941. „My Židé nemáme svatých. Máme ale cadikim, spravedlivé. Fredy Hirsch byl cadik: člověk spravedlivý, statečný a krásný,“ říká cembalistka Zuzana Růžicková, jedna z „Fredyho dětí“. Snímek bude v rámci

Měsíce queer historie uveden ve světové premiéře. Mexický režisér Aaron Cohen osobně uvede všechny tři projekce, po kterých proběhne také beseda. Film bude vždy uváděn s českými titulky.

Kníže Václav (1942) a Jan Cimbura (1941) (František Čáp, Protektorát Čechy a Morava)

ČT 21. 4., 17.30, Praha, kino Ponrepo, Bartolomějská 11, vstupné

František Čáp patří společně s Václavem Krškou k nejdůležitějším československým homosexuálním režisérům. Přestože jeho snímky nejsou otevřeně queer, nabízejí se z různých důvodů příslušnému čtení, nejeexplicitněji díky přítomnosti homoerotiky. Nejsilnější koncentrací této tělesné smyslnosti představuje bohužel nedokončený, nicméně velmi vzácný snímek *Kníže Václav*. Deset dochovaných minut tohoto fragmentu je sledem obrazů odhalených mužských těl. *Knížete Václava* uvedeme ve společném večeru s Čáповou o rok dříve natočenou celovečerní filmovou adaptací Baarova románu *Jan Cimbura*, která akcentuje stejnou tendenci v družném prostředí venkovských chasníků. Projekci uvede filmová historička Mgr. et Mgr. Marie Barešová, členka Společnosti pro queer paměť.

Teplá Praha Live in HD – Jan Seidl

NE 24. 4., Olomouc, v rámci programu AFO, místo a čas budou upřesněny

Když mohou lidé v kině navštěvovat přímé přenosy operních představení, proč nezažít v pohodlí vašeho oblíbeného olomouckého sálu tradiční historicko-vlastivědnou procházku po LGBT pamětihodnostech Prahy. Pomocí Google Street View se přeneseme o 250 km na západ a projdeme se po křivolakých uličkách i širokých bulvárech hlavního města, kde se za kdekou obyčejnou fasádou tuctového domu skrývá zajímavý queer příběh. Originální výklad a možnost diskuze se nebude lišit od provedení přímo na místě, výhodou naopak bude možnost interaktivně ovlivňovat trasu prohlídky, a přitom se neunavit.

PhDr. Jan Seidl, Ph.D. je historik a překladatel, člen Společnosti pro queer paměť. Věnuje se výzkumu dějin každodennosti, perzekuce a emancipace homosexuality v českých zemích (viz zejména *Od žaláře k oltáři*, Praha 2012; *Miluji tvory svého pohlaví*, Praha 2013; *Teplá Praha*, Brno 2014, vždy s kolektivem). Překládá z francouzštiny a vyučuje překladatelství na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

Eduard Cupák: zrození queer ikony v československé kinematografii 50. let – Jan Bodnár

ÚT 26. 4., 17.30, Brno, kino Art, Cihlářská 19, malý sál

Přednáška bude věnována zrození herecké queer ikony v československé kinematografii 50. let, Eduarda Cupáka. Pomocí metody výzkumu hvězdných systémů a queer studies představí hvězdný obraz Eduarda Cupáka, primárně ve filmech režisovaných Václavem Krškou, jako byl například *Měsíc nad řekou* (1953) nebo *Stříbrný vítr* (1954). Právě unikátní tvůrčí tandem homosexuálního režiséra a jeho hvězdy, kteří společně vytvářeli poetické filmy

převážně pro dámské publikum, vytvořil z Eduarda Cupáka filmovou hvězdu, idol několika generací divaček a zároveň utajenou queer ikonu. Budou představeny ikonické sekvence z filmů tohoto netradičního tvůrčího duu, které dnes do značné míry mohou podporovat jejich odlišné (queer) čtení. Zároveň přednáška nabídne pohled do specifické produkční komunity queer filmařů a autorů utvořené okolo Václava Kršky a nabídne nový pohled na notoricky známé prostředí a filmy československé kinematografie.

Bc. Jan Bodnár studuje magisterský studijní program na Ústavu filmu a audiovizuální kultury Masarykovy univerzity. Tématu přednášky se věnoval ve své bakalářské diplomové práci. Je vedoucím off-programu brněnské sekce queer filmového festivalu Mezipatra a externě spolupracuje s Přehlídkou animovaného filmu Olomouc a Českou televizí.

podPROUDem – Bára Šichanová a hosté

ÚT 26. 4., 19.00, Praha, SVĚT HUB, Slovenská 21

Debaty z cyklu podPROUDem se v rámci Měsíce queer historie zaměří na minulost. Pamětníci, pamětnice, ale i odborníci budou diskutovat o tom, jak se žilo LGBT párům za socialismu, jak se LGBT lidé seznamovali, nebo jaké změny vidí v dnešní společnosti. podPROUDem je cyklus debat na aktuální i klasická témata týkající se LGBT komunity, které pořádá jednou za měsíc Platforma pro uznání, rovnoprávnost a diverzitu (PROUD). Moderuje Bára Šichanová z Radia Wave.

Po stopách našich bab a dědů 2016 – Jan Seidl

SO 30. 4., 15.00, Praha, sraz v Ostrovní ulici za piazzettou Národního divadla

Tradiční historicko-vlastivědná vycházka po LGBT pamětihodnostech Prahy se v letošním vydání přesouvá na závěr Měsíce queer historie. Po čtyřech letech nás putování po těchto místech zavede znovu na Staré Město, avšak sejdeme se těsně za jeho hranicemi, před bývalým sídlem redakce *Hlasu sexuální menšiny*. V sobotu 30. dubna uplyne 85 let od vydání jeho prvního čísla, a symbolicky si tak připomeneme jeden z nejdůležitějších milníků v pronikání homosexuálního společenství do veřejného prostoru. Během vycházky, která potrvá přibližně dvě hodiny, si prohlédneme místa vážící se k nejrůznějším obdobím, od středověku do současnosti.

V průběhu celého měsíce lze zhlédnout **Prozatímní výstavu LGBT dějin a paměti**, Centrum queer paměti, Na Strži 40, Praha 4, otevřeno PO 18–20.

Program

Praha

- 1.4. 18.00 **Státní bezpečnost a perzekuce homosexuálů v 70. a 80. letech minulého století** – Rudolf Vévoda
FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 301
přednáška, zdarma
- 6.4. 18.00 **„Lesby byly opravdu velmi kruté“. Poznámky k homofobii, homosexualitě a transgresivní sexualitě během holokaustu** – Anna Hájková
CQP, Na Strži 40
přednáška, zdarma
- 7.4. 18.00 **Vytvořme společně muzeum – Společnost pro queer paměť**
FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 300
diskuze, zdarma
- 12.4. 18.00 **„Město hříšné lásky“. Sonda do lesbického života v Prostějově ve 30. letech** – Šárka Novotná
CQP, Na Strži 40
přednáška, zdarma
- 13.4. 18.00 **Fredy Hirsch und die Kinder des Holocaust** – Dirk Kämper
FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 104
představení knihy, zdarma
- 19.4. 19.00 **Bent**
FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 301
projekce, zdarma
- 20.4. 18.00 **Od hříchu k ohrožení veřejné mravnosti. Homosexualita na prahu moderny** – Pavel Himl
CQP, Na Strži 40
přednáška, zdarma
- 21.4. 17.30 **Kníže Václav, Jan Cimburá**
kino Ponrepo, Bartolomějská 11
projekce s lektorským úvodem, vstupné
- 26.4. 19.00 **podPROUDem**
– Bára Šichanová a hosté
SVĚT HUB, Slovenská 21
diskuze, zdarma
- 27.4. 19.00 **Nebe v Osvětí** – Aaron Cohen
FF UK, nám. Jana Palacha 2, místnost 301
projekce, úvod a beseda s režisérem, zdarma
- 30.4. 15.00 **Po stopách našich bab a dědů 2016** – Jan Seidl
sraz v Ostrovní ulici za piazzettou ND
vycházka, zdarma

Brno

- 1.4. 18.00 **Imrich Matyáš, prvý slovenský teplý aktivista**
– Jana Jablonická Zezulová
TJ Sokol Brno I, Kounicova 20
vernisáž, výstava do 30.4., zdarma
- 9.4. 17.30 **Vytvořme společně muzeum – Společnost pro queer paměť**
Queer knihovna STUdu, Bratislavská 31
diskuze, zdarma
- 15.4. 18.00 **Státní bezpečnost a perzekuce homosexuálů v 70. a 80. letech minulého století** – Rudolf Vévoda
FSS MU, Joštova 10, místnost P 21
přednáška, zdarma
- 21.4. 15.00 **Nebe v Osvětí** – Aaron Cohen
kino Art, Cihlářská 19, malý sál
světová premiéra
projekce, úvod a beseda s režisérem, zdarma
- 26.4. 17.30 **Eduard Cupák: zrození queer ikony v československé kinematografii 50. let** – Jan Bodnár
kino Art, Cihlářská 19, malý sál
přednáška, zdarma

Olomouc

- 5.4. 19.00 **„Město hříšné lásky“. Sonda do lesbického života v Prostějově ve 30. letech** – Šárka Novotná
kavárna Druhý domov, Nábřeží 11
přednáška, zdarma
- 16.4. 19.00 **Státní bezpečnost a perzekuce homosexuálů v 70. a 80. letech minulého století** – Rudolf Vévoda
kavárna Druhý domov, Nábřeží 11
přednáška, zdarma
- 24.4. **Nebe v Osvětí** – Aaron Cohen
projekce, úvod a beseda s režisérem v rámci programu AFO, akreditace zdarma
místo a čas budou upřesněny
- 24.4. **Teplá Praha Live in HD** – Jan Seidl
přednáška v rámci programu AFO, akreditace zdarma
místo a čas budou upřesněny
- 28.4. 19.00 **Od hříchu k ohrožení veřejné mravnosti. Homosexualita na prahu moderny** – Pavel Himl
kavárna Druhý domov, Nábřeží 11
přednáška, zdarma